

Godność i tożsamość życia konsekrowanego w Kościele i świecie

Syn Boży, Jezus Chrystus, przychodząc na ziemię, objawił człowiekowi miłujące oblicze Ojca Niebieskiego. W sposób szczególny miłość Boga do człowieka zaznacza się w Chrystusowym głosie wołającym ludzi do pójścia za Nim. Na wzór Apostołów, którzy pierwsi usłyszeli i poszli za głosem powołania, w ciągu stuleci dziejów wspólnoty Kościoła wielu mężczyzn i kobiet oddało się na wyłączną służbę Bogu i człowiekowi. Ta ogromna rzesza uczniów Chrystusa, wchodząc na drogę życia według rad ewangelicznych, ślubując czystość, ubóstwo i posłuszeństwo, została włączona na podstawie słów Mistrza z Nazaretu do tych, *którzy dla królestwa niebieskiego sami zostali bezżenni* (Mt 19, 12). Spoglądając na historię Kościoła, stwierdzić należy, jak naucza Jan Paweł II, iż *życie konsekrowane, głęboko zakorzenione w przykładzie życia i nauczania Chrystusa Pana, jest darem Boga Ojca udzielonym Jego Kościołowi za sprawą Ducha Świętego (VC, 1)*¹. Człowiek, przyjmując tak wielki dar Bożej miłości, z pomocą Ducha Świętego odczytuje jego wartość i zadania z tego daru wynikające. W ten sposób, idąc za głosem Boga, włącza się w misję Kościoła.

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie ukazanie wartości i zadania, jakie niesie dar życia konsekrowanego. Wymaga to wyjaśnienia: najpierw – czym jest sama konsekracja i jaką zawiera treść, następnie, ujmując podział konsekracji i jej istotę, ukážemy, kogo i kiedy dotyczy oraz jaki wymiar stanowi konsekracja dla życia zakonnego.

¹ Por. IX Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, Synod Biskupów, *Orędzie Ojców Synodu*, 1, w: *Życie konsekrowane w dokumentach Kościoła od Vaticanum II do Vita consecrata*, red. B. Hylla, Kraków 1998, s. 436.

Pojęcie i istota konsekracji

W kulturze ludzkiej ma swoje miejsce i wielką rolę odgrywa religijność. Dzięki niej człowiek może odkrywać głębię swojej osoby i sens życia, a przede wszystkim nawiązać realną i dynamiczną relację osobową z rzeczywistością transcendentną, z osobowo rozumianym Absolutem – Bogiem². Dynamizm tej relacji zaznacza się w konkretnych aktach religijnych, wśród których pierwsze miejsce zajmuje uświęcające oddziaływanie Boga na człowieka i pozytywna odpowiedź człowieka. Taka relacja międzyosobowa ujmowana jest często jako akt konsekracji.

Podjmując analizę słowa „konsekracja”, znajdujemy łaciński termin *consecratio*, *-onis*, tłumaczony, jako *1. pobłogosławienie, poświęcenie; 2. wyklinanie; 3. święte przeistoczenie; 4. święcenie kapłańskie*³.

Encyklopedia Katolicka konsekrację ujmuje jako *uświęcające działanie Boga na osobę ludzką, czyniąc z niej Bożą własność oraz uzdalniając do wiernego wypełniania Jego woli i osiągnięcia doskonałości na wzór Jezusa Chrystusa, będące odpowiedzią Boga na akt osoby konsekrowanej (oddającej się Bogu) i konsekrującej (w imieniu Boga dokonującej konsekracji)*⁴. Podkreślone tutaj zostaje przede wszystkim działanie Boga skierowane na człowieka. Tak ujęta konsekracja znajduje swoją podstawę w konsekracji fundamentalnej, jaką jest *człowieczeństwo Chrystusa, w którym dokonało się przyjęcie przez Słowo Boga ludzkiej natury dzięki Duchowi Świętemu, a przez to związanie nierozdzielnie człowieczeństwa z Bogiem*⁵. W ten sposób sakramentalne działanie Kościoła, dzięki Duchowi Świętemu, wprowadza człowieka w życie Jezusa, co potwierdzi św. Piotr w słowach, iż cała wspólnota chrześcijańska stała się *wybranym plemieniem, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem [Bogu] na własność przeznaczonym* (1 P 2, 9).

Jeśli zatem akt konsekracyjny skierowany jest na człowieka, wówczas możemy stwierdzić, że jest to konsekracja personalna, osobowa⁶. Konsekracja ta *ontycznie wpisuje się w człowieka i domaga się jego wolnej odpowiedzi wiary i właściwej postawy moralnej*⁷. Poświęcenie

² Por. Z.J. Zdybicka, *Religia*, w: *Katolicyzm od A–Z*, red. Z. Pawlak, Łódź 1989, s. 231.

³ A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992, s. 146.

⁴ E. Kasjaniuk, *Konsekracja*, w: *Encyklopedia Katolicka*, Lublin 2002, t. 9, s. 676.

⁵ M. Daniluk, *Encyklopedia Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego*, Lublin 2000, s. 199.

⁶ Por. tamże, s. 200.

⁷ M. Chmielewski, *Konsekracja osób*, w: *Encyklopedia Katolicka*, Lublin 2002, t. 9, s. 676.

człowieka na wyłączną własność Bogu stanowi *akt religijny spotykany we wszystkich religiach, oznaczający ofiarowanie bóstwu*⁸. Podkreślić należy podwójny skutek tak rozumianego aktu religijnego, który sprawia wyłączenie danej osoby z użytku świeckiego i przeznaczenie do funkcji świętych, co stanowi swoistą inkorporację w porządek łański wszystkich wymiarów osoby lub rzeczy konsekrowanej⁹.

Pierwszą formą konsekracji we wspólnocie wierzących są sakramenty chrztu św. i bierzmowania (KK, 11)¹⁰, poprzez którą człowiek zostaje niejako wyłączony ze świata, a jednocześnie wszczepiony w potrójną: kapłańską, królewską i prorocką misję Chrystusa, mocno jednak tkwi w rzeczywistości ziemskiej (por. KK, 10–12). Ojciec Święty Jan Paweł II w adhortacji apostołskiej *Vita consecrata* podkreśla, że *dla misji wiernych świeckich, którzy mają „szukać Królestwa Bożego, zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej”, odpowiednim fundamentem jest konsekracja przez chrzest i bierzmowanie, wspólna wszystkim członkom Ludu Bożego* (VC, 31)¹¹. Należy jednocześnie zaznaczyć, iż konsekracja sakramentalna stanowi swoiste znamię wyciśnięte na sercu człowieka, dlatego *jest nieodwołalna i domaga się całkowitego, bezwarunkowego i ustawicznego ponawianego daru z siebie dla Boga* (por. Ef 4, 13; KK, 44)¹².

Drugą i, trzeba zaznaczyć, szczególną formą konsekracji jest sakrament święceń. Mężczyźni oddający się na wyłączną służbę Bogu uczestniczą w jedynym kapłaństwie Chrystusa. *Poprzez namaszczenie w sakramencie kapłaństwa Duch Święty upodabnia ich, w nowy i specyficzny sposób, do Jezusa Chrystusa Głowy i Pasterza, kształtuje ich i ożywia swoją pasterską miłością i wyznacza im w Kościele miejsce wiarygodnych sług* (PDV, 15)¹³. Sakramentalny akt wyrażony przez obrzęd nałożenia rąk, namaszczenia dłoni krzyżmem św. i modlitwę konsekracyjną czyni kapłana konsekrowanym, a jednocześnie konsekrującym (por. KK, 28; DK¹⁴, 2; DB¹⁵, 2). Dzięki temu pre-

⁸ M. Daniluk, dz. cyt., s. 199.

⁹ Por. T. Paszkowska, *Konsekracja*, w: *Leksykon Duchowości Katolickiej*, Lublin–Kraków 2002, s. 428.

¹⁰ Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, 1963 (dalej: KK).

¹¹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Vita consecrata”*, 1996 (dalej: VC).

¹² M. Chmielewski, *Konsekracja osób*, w: *Encyklopedia Katolicka*, s. 676–677.

¹³ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Pastores dabo vobis”*, 1992 (dalej: PDV).

¹⁴ Sobór Watykański II, *Dekret o postudze i życiu kapłanów „Presbyterorum ordinis”*, 1965 (dalej: DK).

¹⁵ Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, 1965 (dalej: DB).

zbiterzy są w Kościele i dla Kościoła sakramentalnym uobecnieniem Jezusa Chrystusa Głowy i Pasterza, głoszą autorytatywnie Jego słowo, powtarzają Jego znaki przebaczenia i daru zbawienia, zwłaszcza w sakramencie chrztu, pokuty oraz w Eucharystii, dzielą Jego pełną miłości troskę aż do całkowitego złożenia daru z siebie za owczarnię, którą gromadzą w jedno i prowadzą do Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym (PDV, 15).

Inną formą konsekracji personalnej, jak naucza Jan Paweł II, jest życie konsekrowane. Osoby konsekrowane, które obierają drogę rad ewangelicznych, otrzymują nową i specjalną konsekrację, która co prawda nie jest sakramentalna, ale zobowiązuje je do naśladowania – przez praktykę celibatu, ubóstwa i posłuszeństwa – tej formy życia, jaką sam Jezus przyjął i dał na wzór uczniom (VC, 31). Pełne, dobrowolne i nieodwołalne poświęcenie się człowieka Bogu dokonuje się w formie złożenia publicznych ślubów czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, przeżywanych we wspólnocie Kościoła (por. KPK¹⁶, 573 § 1–2). Sobór Watykański II omawiając wartość i godność życia zakonnego, świadomie i na serio nazywa profesję rad ewangelicznych konsekracją i to konsekracją różną od konsekracji chrzcielnej, a nawet w jakiś sposób jej przeciwstawną¹⁷. Warto jednocześnie w tym miejscu zaznaczyć, że termin „życie konsekrowane” pojawił się w Kodeksie Prawa Kanonicznego dla zastąpienia wcześniej używanego określenia „stan doskonałości”, na oznaczenie sytuacji tych, którzy złożyli profesję rad ewangelicznych¹⁸.

Specjalnym rytem objęto w Kościele konsekrację dziewic (łac. *consecratio virginum*), jako publiczne poświęcenie się kobiety wyłącznie kultowi Bożemu przez podjęcie życia dziewiczego¹⁹. Obrzęd ten wyraża charakter nupcjalny inspirowany biblijną ideą małżeństwa duchowego i chrześcijańskim pojęciem dziewicy jako oblubienicy Chrystusa²⁰. Warto zaznaczyć, że dopiero w piątym wieku pojawia się pojęcie osoby konsekrowanej, na oznaczenie dziewicy, która otrzymała liturgiczną konsekrację²¹. W związku ze specyfiką pracy natura kon-

¹⁶ Kodeks Prawa Kanonicznego, 1983 (dalej: KPK).

¹⁷ J.A. Ihnatowicz, *Profesja rad ewangelicznych jako konsekracja w nauczaniu Drugiego Soboru Watykańskiego*, „Studia Theologica Varsoviensis” 27 (1989) 2, s. 69.

¹⁸ Tamże, s. 63.

¹⁹ Por. *Obrzęd Konsekracji Dziewic 1*, Pontyfikat Rzymski, w: *Życie konsekrowane w dokumentach ...*, s. 102.

²⁰ M. Daniluk, dz. cyt., s. 200.

²¹ J.A. Ihnatowicz, dz. cyt., s. 64.

sekreacji przez profesję rad ewangelicznych oraz istota życia konsekrowanego zostanie omówiona w osobnym paragrafie.

Kontynuując analizę pojęcia konsekracja, przejdźmy do omówienia kolejnych istotnych aspektów. W nieco inny sposób konsekrację tłumaczy *Encyklopedia PWN*, która wyróżnia niejako trzy wymiary tego działania. *Konsekracja* (łac. *consecratio* 'poświęcenie'), 1) poświęcenie, przeznaczenie rzeczy na wyłączny użytek kultu religijnego (np. k. kościoła, ołtarza, dzwonu); 2) wyświęcenie danej osoby i powierzenie jej szczególnego rodzaju służby Bożej, np. k. biskupa – udzielenie święceń biskupich; 3) w katolicyzmie szczytowy moment mszy świętej, przeistoczenie, podczas którego odbywa się misterium przemiany chleba i wina w ciało i krew Jezusa Chrystusa²². Można stwierdzić, że definicja ta wyraźnie określa akt liturgiczny, którego konsekwencją jest uświęcenie poprzez działanie łaski. Podobnie ujmuje rzeczywistość *Leksykon Duchowości Katolickiej*, który konsekrację określa jako *sanctificare od sacrum facere – czynić świętym*²³. Sprawowane w Kościele według tej intencji czynności liturgiczne wprowadzają to, co przynależy do skażonej natury (osoby, rzeczy, miejsca) w stan świętości²⁴. Możemy zatem określić ten wymiar konsekracji mianem konsekracji przedmiotowej. Współczesny język liturgiczny dla tego wymiaru czynności liturgicznych rezerwuje termin poświęcenie, pobłogosławienie, które nadaje miejscom i rzeczom nowe znaczenie i cel (przeznaczenie)²⁵. *Jeśli ofiara* (łac. *sacrificium*) etymologicznie oznacza *czynienie czegoś po – świętym tj. oddanym Sacrum, to koncentruje się na decyzji i akcie człowieka*²⁶. Ponad tym aktem góruje Boża inicjatywa, dzięki której uświęcenie stanowi wyniesienie do porządku łaski. Odnowiona liturgia Kościoła po Soborze Watykańskim II w sposób szczególny podkreśla obrzęd poświęcenia lub pobłogosławienia miejsc świętych, budynków sakralnych i przedmiotów przeznaczonych do sprawowania kultu (por. KPK, 1205). Poświęcenie kościoła wiąże się ściśle z poświęceniem ołtarza. Jak podkreśla *Kodeks Prawa Kanonicznego*, *ołtarze stałe winny być poświęcone, przenosne zaś poświęcone lub pobłogosławione, według obrzędów przepisanych w księgach liturgicznych* (KPK, 1237 §1). Bogactwo obrzęd-

²² J. Mariański, *Konsekracja*, w: *Encyklopedia PWN*, Warszawa 2000, t. 6, s. 24.

²³ T. Paszkowska, *Konsekracja*, w: *Leksykon Duchowości Katolickiej*, s. 428.

²⁴ Por. tamże, s. 428.

²⁵ Por. E. Kasjaniuk, *Konsekracja*, w: *Encyklopedia Katolicka*, s. 676; por. M. Daniluk, dz. cyt., s. 200.

²⁶ T. Paszkowska, *Konsekracja*, w: *Leksykon Duchowości Katolickiej*, s. 429.

dów poświęcenia lub pobłogosławienia przedmiotów i miejsc zawarte w księgach liturgicznych ukazuje wielkość misji uświęcającej Kościoła. *Kościół na różne sposoby wyraża tę swoją posługę mocą Ducha Świętego, przez którego ustanawia też różne formy błogosławieństwa. Wzywa ludzi do wielbienia Boga, zaprasza do modlitwy o Jego opiekę, zachęca do zasługiwania świętym życiem na Jego miłosierdzie, zanoszą prośby o uzyskanie Jego dobrodziejstw, aby sprawy, w intencji których prosi, zakończyły się pomyślnym skutkiem*²⁷. Tak wyrażone uświęcenie ludzi oraz uwielbienie Boga staje się widzialnym znakiem działania Kościoła i jego misji (por. KL²⁸, 7).

Akt konsekracji dokonujący się w liturgii Kościoła wyraża się poprzez znak namaszczenia osoby, rzeczy czy miejsca świętym krzyżem. Aby zatem mogła nastąpić konsekracja czy poświęcenie, dokonuje się w Kościele poświęcenia krzyżem świętym. *Dokonuje go dla swej diecezji biskup w Wielki Czwartek podczas Mszy krzyżem świętym* (KKK²⁹, 1297). Znaczenie krzyżem świętym dla Kościoła i wiernych podkreśla epikleza Liturgii syryjskiej (*Ojczy... ześlij Twojego Ducha Świętego*) *na nas i na ten olej, który jest przed nami: poświęć go, aby był dla wszystkich, którzy zostaną nim namaszczeni i naznaczeni, mynorem świętym, mynorem kapłańskim, mynorem królewskim, namaszczeniem wesela, szatą światła, płaszczem zbawienia, darem duchowym, uświęceniem duszy i ciała, szczęściem nieprzemijającym, niezatartą pieczęcią, puklerzem wiary i tarczą ochronną przeciwko wszystkim zakusom Nieprzyjaciela* (KKK, 1297).

Obok konsekracji personalnej i przedmiotowej istnieje jeszcze jeden, specjalny wymiar konsekracji, jaką stanowi *konsekracja chleba i wina, nie tylko wyłączająca je z użytku świeckiego i przeznaczająca do kultu Bożego, lecz przekształcająca je substancjalnie w Ciało i Krew Chrystusa*³⁰. Nauka Kościoła o konsekracji eucharystycznej i jej skuteczności została jednoznacznie i autorytatywnie określona przez Sobór Trydencki, który stwierdza: *Ponieważ zaś Chrystus, nasz Odkupiciel, powiedział, że to, co podawał pod postacią chleba, jest prawdziwie Jego ciałem, [przeto] zawsze było w Kościele Bożym to przekonanie, które dziś na nowo ten święty Sobór wyraża, że przez konsekrację chleba i wina dokonywa się przemiana całej substancji*

²⁷ *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich. Wprowadzenie teologiczne i pastoralne*, 9, Katowice 1994.

²⁸ Sobór Watykański II, *Konstytucja o liturgii „Sacrosanctum concilium”*, 1963 (dalej: KL).

²⁹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, 1992 (dalej: KKK).

³⁰ M. Daniluk, dz. cyt., s. 200.

*chleba w substancję ciała Chrystusa, Pana naszego, i całej substancji wina w substancję Jego krwi. Tę przemianę trafnie i właściwie nazwał święty katolicki Kościół przeistoczeniem*³¹. Konsekracja eucharystyczna stanowi punkt kulminacyjny dla życia i misji Kościoła i, jak naucza Sobór Watykański II, *Chrystus jest zawsze obecny w swoim Kościele, szczególnie w czynnościach liturgicznych. Jest obecny w ofierze Mszy świętej, czy to w osobie odprawiającego, gdyż Ten sam, który kiedyś ofiarował się na krzyżu, obecnie ofiaruje się przez posługę kapłanów, czy też zwłaszcza pod postaciami eucharystycznymi* (KL, 7).

Obecność Chrystusa Pana we wspólnocie Kościoła i w czynnościach liturgicznych staje się aktem uświęcenia (konsekracji) dla wiernych, dla Mistycznego Ciała Jezusa Chrystusa (por. KL, 7). Można zatem stwierdzić, że konsekracja eucharystyczna ma szczególny wymiar wspólnotowy i promieniuje uświęceniem.

Istnieje jeszcze jeden wymiar konsekracji, wyrażany terminem konsekracji świata (łac. *consecratio mundi*), *na określenie uświęcającego działania Boga w świecie przez chrześcijan uobecniających Go w różnych sektorach życia świeckiego*³². Sobór Watykański II naucza, *iż zadaniem ludzi świeckich, z tytułu właściwego im powołania, jest szukać Królestwa Bożego, zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej. Żyją oni w świecie, to znaczy pośród wszystkich razem i poszczególnych spraw i obowiązków świata, i w zwyczajnych warunkach życia rodzinnego i społecznego, z których niejako utkana jest ich egzystencja. Tam ich Bóg powołuje, aby wykonując właściwe sobie zadania, kierowani duchem ewangelicznym, przyczyniali się do uświęcenia świata na kształt zaczynu, od wewnątrz niejako, i w ten sposób przykładem zwłaszcza swego życia promieniając wiarą, nadzieją i miłością, ukazywali innym Chrystusa* (KK, 31). Wypełnienie świeckiej misji uświęcania świata dokonuje się przede wszystkim przez szczególną rolę i zadania, jakimi zostali obdarzeni małżonkowie chrześcijańscy (por. KDK³³, 47–52). Chrześcijańskie powołanie do świętości (KK, 32) i apostołatu (DA³⁴, Wstęp) staje się zatem źródłem ich osobistej konsekracji, oddania Bogu i budowania Mi-

³¹ Sobór Trydencki, *Dekret o Najświętszym Sakramencie*, 292, w: *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, Poznań 1997.

³² E. Kasjaniuk, *Konsekracja*, w: *Encyklopedia Katolicka*, s. 676.

³³ Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, 1965 (dalej: KDK).

³⁴ Sobór Watykański II, *Dekret o Apostolstwie Świeckich „Apostolicam actuositatem”*, 1965 (dalej: DA).

stycznego Ciała Chrystusa. Należy także podkreślić w tym miejscu, że współcześnie *pojęcie konsekracji świata jest poddawane krytyce zarówno ze względu na ryzyko interpretacji sugerującej sakralizację świata, jak i odnoszenie terminu konsekracji do osób*³⁵.

Znaczące dopełnienie wyjaśnienia pojęcia konsekracja daje *Pismo Święte*. Zarówno w Starym, jak i w Nowym Testamencie konsekracja ściśle jest związana z namaszczeniem oliwą osób lub przedmiotów. *Izraelici byli przekonani, że oliwa przenikając głęboko do ludzkiego ciała (Ps 109, 18), daje mu siłę, zdrowie, radość i piękno. Nic tedy dziwnego, że na płaszczyźnie religijnej namaszczenie uchodzi za wyraz radości i szacunku; jest to również obrzęd mający na celu przywrócenie zdrowia człowiekowi choremu; wreszcie jest to czynność stosowana przy konsekracji*³⁶. Możemy zatem wyróżnić dwa biblijne znaczenia i funkcje namaszczenia. Najpierw mówimy o namaszczeniu jako praktyce medycznej, druga zaś oznacza czynność prawnoritualną³⁷. Znajdziemy zatem w Starym Testamencie obrzędy namaszczenia – konsekracji: kapłanów (Wj 29, 7; Kpł 8, 12), proroków (1 Krl 19, 16) i królów (1 Sm 10, 1; 15, 17; 1 Krn 11, 3), jak również miejsc świętych, zwłaszcza świątyni (Wj 40, 9), ołtarza (Wj 29, 10; 40, 10) i przedmiotów kultu (Wj 40, 11; Lb 7, 1). W Nowym Testamencie namaszczenie związane jest szczególnie z osobą Jezusa Chrystusa, którego *Bóg namaścił Duchem Świętym i mocą* (Dz 10, 38), a dokonuje się to namaszczenie przez Ducha Świętego w czynnościach liturgicznych (2 Kor 1, 21; Ef 4, 30; Dz 1, 5–11).

Podsumowując tę refleksję, możemy stwierdzić, że samo pojęcie konsekracji w myśli Kościoła wymaga dalszej analizy w celu precyzyjnego określenia. Jak sugerują współczesne opracowania: *trzeba rozważyć stosunek między sakramentalną i niesakramentalną konsekracją. Oba rodzaje należy wyraźnie odróżnić od liturgicznej „konsekracji” przedmiotów. (...) W odniesieniu do profesji rad ewangelicznych trzeba ustalić bardziej precyzyjnie istotę i tożsamość samego aktu konsekracyjnego oraz jego stosunek do ślubów, w ich roli wyrazu i narzędzia oddania się na wyłączną służbę Bogu (por. KK, 44a)*³⁸.

³⁵ J. Misiurek, *Konsekracja świata*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 9, s. 677.

³⁶ *Słownik Teologii Biblijnej*, red. X. L. Dufour, Poznań 1990, s. 514–515.

³⁷ Por. M. Rosik, *Biblijne namaszczenie na króla, kapłana i proroka jako konsekracja*, „*Życie Katolickie*” 38 (2002) 6, s. 42.

³⁸ J.A. Ihnatowicz, dz. cyt., s. 78.

Idąc za tym wskazaniem, IX Synod Biskupów, mimo iż nie wypracował teologii życia duchowego, podjął jednak próbę precyzyjnego określenia:

- *jaka jest różnica i relacja pomiędzy konsekracją chrzcielną a konsekracją wynikającą z rad ewangelicznych;*
- *jakie są istotne elementy, które konstytuują naturę i miejsce życia konsekrowanego w Kościele;*
- *jakie są wspólne i odmienne elementy, które odróżniają trzy stany życia w Kościele (laicy, duchowni i osoby konsekrowane)*³⁹.

Natura życia konsekrowanego

Jan Paweł II w swoim nauczaniu z siłą i przekonaniem stwierdza, iż *obecność życia konsekrowanego w całym świecie oraz ewangeliczny charakter jego świadectwa to przekonujące dowody – jeśli ich ktoś potrzebuje – na to, że nie jest ono rzeczywistością odosobnioną i drugorzędną, ale sprawą całego Kościoła* (VC, 3), a w dalszej części mówi, iż *życie konsekrowane znajduje się w samym sercu Kościoła jako element o decydującym znaczeniu dla jego misji, ponieważ wyraża najgłębszą istotę powołania chrześcijańskiego oraz dążenie całego Kościoła – Oblubienicy do zjednoczenia z jedynym Oblubieńcem*. Wreszcie papież, za Soborem Watykańskim II, wyznacza nowe zadania dla tej formy życia i działania, stwierdzając, że *życie konsekrowane stanowi cenny i nieodzowny dar także dla teraźniejszości i przyszłości Ludu Bożego* (VC, 3).

Wymaga to wniknięcia w istotę, naturę i cel życia konsekrowanego, odkrywając wielkość mądrości i miłości Boga, który objawia się człowiekowi. Gdzie szukać źródła dla życia zakonnego, wspólnotowego? Gdzie znajdziemy źródło inspiracji dla aktu religijnego, poprzez który człowiek wybiera drogę całkowitego poświęcenia się służbie Bogu i człowiekowi? Rozum podpowiada, aby szukać idealnej wspólnoty, pierwowzoru, z którego człowiek czerpie natchnienie. Wielu teologów podejmujących zagadnienie źródła i inspiracji dla istnienia wspólnoty Kościoła czy wspólnot zakonnych odwołuje się do komunii osób wewnątrztrynitarnych⁴⁰, stwierdzając, że *wspólnota*

³⁹ J.L. de la Vega, *Ostatni Synod Biskupów a teologia życia konsekrowanego*, „Homo Dei” 64 (1995) 1, s. 6.

⁴⁰ Por. E. Babini, *Kościół znakiem jedności dla świata*, „Communio” 2 (1988), s. 132–134; A. Ballestrero, *Droga do nowego życia*, Kraków 1982, s. 328; W. Kasper, *Kościół jako sakra-*

zakonna pochodzi od Boga, a pierwszą wspólnotą jest Trójca Święta. (...) Wspólnota zakonna więc, jako wspólnota osób, jako wspólnota Kościoła ma swoje źródło w Bogu w Trójcy Jedynym. Prawda o Bogu jednym w trzech Osobach jest podstawową prawdą objawienia Bożego w Jezusie Chrystusie⁴¹. Człowiek w pokorze kontemplując oblicze Boga w Trójcy Świętej, dostrzega doskonałą jedność, doskonałą komunię osób. Bóg staje się inspiracją dla życia wspólnotowego, jak naucza Sobór Watykański II: *Spodobało się Bogu w swojej dobroci i mądrości objawić siebie samego i ujawnić nam tajemnicę woli swojej* (por. Ef 1, 9), *dzięki której przez Chrystusa, Słowo Wcielone, ludzie mają dostęp do Ojca w Duchu Świętym i stają się uczestnikami boskiej natury* (por. Ef 2, 18; 2 P 1, 4). *Przez to zatem objawienie Bóg niewidzialny* (por. Kol 1, 15; 1 Tm 1, 17) *w nadmiarze swej miłości zwraca się do ludzi jak do przyjaciół* (por. Wj 33, 11; J 15, 14–15) *i obcuje z nimi* (por. Ba 3, 38), *aby ich zaprosić do wspólnoty z sobą i przyjąć ich do niej* (KO⁴², 2). Bóg powołuje człowieka, wyznaczając jednocześnie zadanie do spełnienia w świecie. Przykładem takiego działania Bożego jest Abraham, któremu Bóg poleca zerwać z dotychczasowym życiem (por. Rdz 12, 1), udzielając mu nowych obietnic; dalej prorok Jeremiasz, do którego Bóg kieruje następujące słowa: *Zanim ukształtowałem cię w łonie matki, znałem cię, nim przyszedłeś na świat, poświęciłem cię* (Jr 1, 5) oraz wielu proroków Starego Prawa. Przez dzieje Narodu Wybranego i jego bohaterów Bóg przygotowuje nowy lud, który Syn Boży, Jezus Chrystus, przyjmując ludzką naturę, wprowadzi we wspólnotę życia Bożego, a zawiązując Kościół, wezwie do komunii i jedności (por. J 17, 21). Powołanie Apostołów, a przez nich w historii Kościoła następnych uczniów Chrystusa, staje się kontynuacją zamysłu Bożego, poprzez który Bóg wprowadza człowieka w swoje dzieło zbawcze⁴³. Wspólnota zakonna, jako część Kościoła budowana na wzór braterskiej wspólnoty Apostołów, na wzór pierwszej Gminy chrześcijańskiej, jako jedna rodzina ma dawać świadectwo komunii życia i jedności (por. KKK, 1; 4; DZ, 15)⁴⁴. Pragnienie radykalnego pójścia za głosem Chrystusa Mistrza w pierwszych

ment jedności, „Communio” 2 (1988), s. 4; J.Y. Lacoste, *Tezy w Kościele jednym i jedynym*, „Communio” 2 (1988), s. 127.

⁴¹ D. Wider, *Nieustanne wzrastanie*, Kraków 1998, s. 96.

⁴² Sobór Watykański II, *Konstytucja o Objawieniu Bożym „Dei Verbum”*, 1965 (dalej: KO).

⁴³ Por. D. Wider, *Dar życia zakonnego*, Kraków 1982, t. 1, s. 22.

⁴⁴ Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Instrukcja: Życie braterskie we wspólnocie*, 10, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 395.

gminach chrześcijańskich i kolejnych wiekach przybierało różne formy. Już w II i III wieku istnieje przedmonastyczna, uprawiana w obrębie gminy asceza. Wymienić tu należy zwłaszcza wędrownych apostołów na terenach syryjsko-palestyńskich, którzy kontynuowali sposób życia misjonarzy z okresu pierwotnego chrześcijaństwa i w związku z tym starali się realizować ideał „ascetycznej bezdomności” (por. 1 P 2, 11; Hbr 11, 38) oraz tych, co w gminach praktykowali bezżenność dla „królestwa niebieskiego”⁴⁵. Następstwem tych praktyk stało się oddzielenie życia ascetycznego od życia gminy i wyjście niejako na pustynię. Początki tej formy życia najłatwiej dają się prześledzić w Egipcie. Antoni (+ 356), który około roku 275 pod wrażeniem Mt 19, 21 udał się na pustynię, przedstawia pierwszy typ ascezy pustynnej: formę życia eremity (albo anachorety); ściśle uporządkowane wspólne życie mnichów, cenobityzm, wiąże się z imieniem Egipcjanina Pachomiusza (+ 346)⁴⁶.

Na przestrzeni wieków rzesze mężczyzn i kobiet w sobie wiadomy sposób odkrywały powołanie, aby naśladować Chrystusa Pana. W ten sposób kształtowała się także istota życia zakonnego i cel tego życia. Sobór Watykański II nauczając o istocie i celu życia konsekrowanego, stwierdza: (...) ponieważ ostateczną normą życia zakonnego jest naśladowanie Chrystusa ukazane w Ewangelii, przeto wszystkie instytuty powinny tę normę uważać za swoją najwyższą regułę. (...) życie zakonne przede wszystkim do tego zmierza, by jego członkowie szli za Chrystusem i jednoczyli się z Bogiem przez profesję rad ewangelicznych (DZ⁴⁷, 2). Istota zatem życia zakonnego zawiera się w Chrystusowej nauce o praktykowaniu czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, jako naśladowaniu Chrystusa Mistrza. Wszyscy wezwani przez Boga do życia według rad ewangelicznych w szczególny sposób poświęcają się Panu, idąc za Chrystusem, który sam dziewiczy i ubogi (por. Mt 8, 20; Łk 9, 58) przez posłuszeństwo aż do śmierci krzyżowej (por. Flp 2, 8) odkupił i uświęcił ludzi. Tak pobudzeni miłością, rozlaną przez Ducha Świętego w ich sercach, coraz bardziej żyją dla Chrystusa i dla Jego Ciała, którym jest Kościół (DZ, 1). Należy podkreślić, iż powołanie zakonne wpisane jest mocno w życie Kościoła i życie chrześcijańskie, co w przeszłości nie zawsze było podkreśla-

⁴⁵ J. Weismayer, *Pełnia życia, Zarys historii i teologii chrześcijańskiej duchowości*, Kraków 1993, s. 211.

⁴⁶ Tamże, s. 211.

⁴⁷ Sobór Watykański II, *Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego „Perfectae caritatis”*, 1965 (dalej: DZ).

ne. Świadomość chrześcijan na przestrzeni wieków stworzyła nawet niejako dwie drogi dążenia do świętości: drogę przykazań, dla ludzi świeckich, i drogę rad ewangelicznych – dla zakonników⁴⁸. Nauka zaś Soboru Watykańskiego II podkreśla z całą stanowczością, że wszyscy ludzie są powołani do świętości, czyli do pełni zjednoczenia z Bogiem w miłości (KK, 40–42). Kroczenie drogą życia zakonnego, realizując przykazanie miłości Boga i bliźniego, prowadzi do uświęcenia osoby konsekrowanej, jak i tych, do których Bóg posyła. Dar życia konsekrowanego i jego wypełnienie przez wierniejsze i pełniejsze naśladowanie Chrystusa jest szczególną odpowiedzią na wezwanie Miłości. Odpowiedź na wezwanie Miłości zawiera się w wypełnieniu rad ewangelicznych według właściwego charakteru i celu wspólnoty zakonnej, który określa konstytucja (por. KPK, 598 §1).

Naśladowując Chrystusa Pana, który swoim życiem wskazał drogę czystości, osoby zakonne podejmują ewangeliczną radę czystości ze względu na królestwo Boże, która jest *znakiem przyszłego świata i źródłem obfitej płodności w niepodzielnym sercu, zawiera w sobie obowiązek doskonałej wstrzeźliwości w celibacie (KPK, 599)*⁴⁹. Czystość podejmowana przez zakonników staje się niezwykłym darem łaski, daje wolność ludzkiemu sercu, jest osobliwym znakiem dóbr niebieskich i bardzo odpowiednim środkiem do wypełnienia powołania do miłowania oraz służby Bogu i człowiekowi (por. DZ, 12)⁵⁰. Ofiarowanie swojego ciała, opanowanie zmysłów i praktykowanie umartwienia stanowią szczególny znak oblubieńczej miłości, której wzór znajdujemy w osobie Maryi i Apostołów. *Z tej dziewiczej miłości wypływa niezwykła płodność, która wspomaga narodziny i wzrost Bożego życia w sercach. Wzorem Maryi, nowej Ewy, osoba konsekrowana wyraża swą duchową płodność przez otwarcie się na przyjęcie Słowa, aby swoim bezwarunkowym poświęceniem i żywym świadectwem przyczynić się do ustanowienia nowej ludzkości (VC, 34)*. Życie w ewangelicznej czystości stanowi znak macierzyństwa Kościoła (por. VC, 34). Odpowiedzią na współczesny świat, ogarnięty kulturą hedonistyczną, która odrzuca wszelkie obiektywne normy dotyczące płciowości, jak naucza Ojciec Święty Jan Paweł II, jest życie kon-

⁴⁸ Por. D. Wider, *Dar życia zakonnego*, s. 8.

⁴⁹ Por. Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Instrukcja: Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołowskiej*, § 18, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 247.

⁵⁰ Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostołowskiego, *Instrukcja: Życie braterskie we wspólnocie*, 44, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 414.

sekrowane jako *radosna praktyka doskonałej czystości, jako świadectwo mocy Bożej miłości, działającej w ułomnej ludzkiej naturze* (VC, 88). Należy zwrócić uwagę na aspekt działania Bożego w praktykowaniu cnoty czystości. Bóg staje się dla człowieka źródłem siły, dzięki temu człowiek ufny w Bożą pomoc nie liczy zuchwale na własne siły (por. DZ, 12). Potrzeba zatem współczesnemu światu takiego silnego świadectwa miłości Boga w Chrystusie całym sercem, co nie przekreśla wolności człowieka. Świadectwo to stając się wychowawczym środkiem, docierać ma do młodzieży, do narzeczonych, do małżonków, do chrześcijańskich rodzin, ucząc czystych i doskonałych relacji międzyludzkich (por. VC, 88).

W czym przejawia się we współczesnym świecie świadectwo czystego życia zakonnego i jaką treść niesie? *Trzeba, aby życie konsekrowane ukazywało współczesnemu światu przykład czystości przeżywanej przez mężczyzn i kobiety, którzy odznaczają się zrównoważeniem, samokontrolą, inicjatywą, dojrzałością psychiczną i uczuciową* (VC, 88; por. DZ, 12). Ślub czystości i zachowanie jej staje się wielkim wyzwaniem dla wiary. Jak podkreślają aktualne dokumenty na temat formacji zakonnej i kapłańskiej, *dorośli nie przeżywają wiary w sposób konsekwentny i dojrzały* (PDV, 8), co sprawia, że formacja w zakresie czystości staje się niezmiernie trudna. Zauważa się, iż coraz częściej wśród kandydatów do życia zakonnego zdarzają się tacy, którzy mają za sobą smutne doświadczenia w dziedzinie ulegania pokusie przemocy, narkotyków czy erotyzmu, jako wyrazu trudności znalezienia sobie miejsca w świecie⁵¹. Działania zatem odpowiedzialnych za formację winny pójść w kierunku przewyciężenia kryzysów w wierze i własnej osobowości⁵². *U podstaw więc czystości konsekrowanej jest wiara w Boga powołującego kogoś do miłości wyłącznej – obłubieńczej. Z wiarą ściśle łączy się pokorna nadzieja, że Ten, który powołuje, obdarza łaską wytrwania w czystości*⁵³.

Ewangeliczna rada ubóstwa do naśladowania Chrystusa, który będąc bogaty, stał się dla nas cierpiącym niedostatek, oprócz życia w rzeczywistości i ducha ubogiego, prowadzonego pracowicie w trzeźwości i dalekiego od ziemskich bogactw, niesie ze sobą zależność i ogra-

⁵¹ Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Instrukcja: Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych*, 88, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 339.

⁵² Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Instrukcja: Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych*, 70, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 332.

⁵³ D. Wider, *Nieustanne wzrastanie*, s. 85.

niczenie w używaniu dóbr i dysponowaniu nimi, zgodnie z własnym prawem poszczególnych instytutów (KPK, 600)⁵⁴. Tak prawodawca ujmuje wymiar życia w ubóstwie, które wyraża ślub zakonny. Wsłuchując się zaś w naukę Chrystusa o gromadzeniu skarbów w niebie (por. Mt 6, 20), Sobór Watykański II naucza: *gdy chodzi o ubóstwo zakonne, nie wystarczy być uzależnionym od przełożonych w używaniu dóbr, ale trzeba, żeby zakonnicy i w rzeczywistości, i w duchu byli ubodzy, mający skarb w niebie* (DZ, 13). Głębia podejmowanego ewangelicznego ubóstwa przeżywana w różnych formach i często połączona z konkretną działalnością, szerzącą solidarność i miłość (VC, 89) staje się odpowiedzią na współczesną materialistyczną żądę posiadania (por. VC, 89). Życie konsekrowane naznaczone ewangelicznym ubóstwem ukazuje obraz pierwszego Błogosławieństwa (por. Mt 5, 3), wypełnionego w pełnej miłości służbie ubogim (por. VC, 90). Szczególnie dzisiaj, gdy w społeczeństwie pojawia się brak wrażliwości na potrzeby bliźnich, aktualne staje się wezwanie do dawania świadectwa ewangelicznego wyrzeczenia i umiarkowania, wyrażającego się w braterskim stylu życia inspirowanym zasadami prostoty i gościnności (VC, 90). Podkreślić należy tutaj szczególnie charakter braterstwa, który inspirowany jest ewangeliczną radą ubóstwa. Kiedy dotykamy rzeczywistości ślubu ubóstwa, możemy stwierdzić, że praktyka ta jest zasadniczo czymś osobistym, a jednocześnie w różny sposób regulowana konstytucją zakonu. Na podstawie reguły i charakteru zakonu ślub ubóstwa może oznaczać doskonałe jego wypełnienie jako:

- wykluczenie możliwości posiadania przez poszczególne osoby zakonne, lecz nie przez zgromadzenie i wspólnotę (...) bądź to
- niewyrzekanie się całkowite własności, lecz tylko zrezygnowanie ze swobodnego administrowania i używania własnego dobra (...) albo
- wykluczenie jedynie dowolnego używania dobra zbywającego⁵⁵.

Podejmując lekturę aktualnych dokumentów nauczania Kościoła, możemy wysunąć wniosek, że nieco inne jest stanowisko Kościoła wobec kwestii doskonałego wypełnienia ubóstwa. *Perfectae caritatis* całkowite ubóstwo ujmuje w słowach: *aby zakonnicy w rzeczywi-*

⁵⁴ Por. Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Instrukcja: Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej „Essential elements”*, § 20–21, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 248.

⁵⁵ D. Wider, *Dar życia zakonnego*, s. 97.

stości i w duchu byli ubodzy (DZ, 13), a nie tylko poddani przełożonym w używaniu dóbr (por. DZ, 13).

Zatem ubóstwo zakonne może być wychowawcą i nauczycielem sprawiedliwości społecznej, solidarności braterskiej i miłości miłosiernej (por. VC, 89).

Wreszcie *ewangeliczna rada posłuszeństwa, podejmowana w duchu wiary i miłości do naśladowania Chrystusa posłusznego aż do śmierci, zobowiązuje do podporządkowania własnej woli prawowitym przełożonym, zastępującym Boga, gdy wydają polecenia zgodne z własnymi konstytucjami (KPK, 601)*⁵⁶. Naśladowanie Chrystusa posłusznego woli Ojca staje się dla zakonnika wejściem na drogę stopniowego zdobywania prawdziwej wolności, wyraża świadomość synowskiej więzi z Ojcem, co stanowi opokę, tarczę i obronę oraz ukazuje wzrost w pełnej prawdzie o sobie (por. VC, 91). Wypełnienie ślubu posłuszeństwa dotyka płaszczyzny wiary człowieka i miłowania woli Bożej. Sobór Watykański II naucza: *Niech przeto zakonnicy w duchu wiary i umiłowania woli Bożej okazują swym przełożonym, zgodnie z przepisami reguły i konstytucji, pokorną uległość, wykorzystując siły rozumu i woli, jako też dary natury i łaski do wykonywania poleceń i spełniania powierzonych im zadań w przekonaniu, że się przyczyniają do rozbudowy Ciała Chrystusowego według Bożego planu. Takie posłuszeństwo zakonne nie tylko nie umniejsza godności osoby ludzkiej, ale owszem, doprowadza ją do pełnej dojrzałości, pomnażając wolność dzieci Bożych* (DZ, 14). Jan Paweł II zwraca uwagę na kwestię wolności człowieka, jej rozumienia i praktykowania przez współczesny świat, który *oddziela tę fundamentalną ludzką prerogatywę od jej konstruktywnej więzi z prawdą i z normą moralną* (VC, 91). Cnota posłuszeństwa, realizowana i ożywiona miłością, jednoczy jej członków i buduje braterstwo w Duchu Świętym w życiu wspólnoty zakonnej oraz staje się widzialną więzią z Kościołem i społeczeństwem (por. VC, 92). W teologii duchowości, a zwłaszcza w ascetyce wyróżnia się także posłuszeństwo jako wyraz pokuty i wyrzeczenia, co prowadzi do doskonałości, zbawienia. *Trzeba więc pojąć posłuszeństwo jako przeciwstawienie się grzechowi, by móc osiągnąć zbawienie wysłużone przez Chrystusa*⁵⁷. Kiedy zaś posłuszeństwo przy-

⁵⁶ Por. Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Instrukcja: Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej „Essential elements”*, § 22–25, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 248.

⁵⁷ D. Wider, *Dar życia zakonnego*, s. 104.

muje wymiar słu bu zakonnego, staje się wyrazem miłości, przymierzem miłości⁵⁸. *Kto bowiem kocha, jest uległy temu, którego kocha. Miłość zaś doskonała wyraża się w doskonałej uległości wobec umiłowanego. Tak jest w miłości oddania oraz, jeszcze pełniej, w miłości przyjaźni. Jeśli więc osoba zakonna odnalazła w Bogu miłość i weszła w zaślubiny z Bogiem, w sposób jakby naturalny jest Mu uległą we wszystkim. Ponieważ On kieruje nią przez Kościół, a w nim przez przełożonych, jest im uległa jak Jemu samemu⁵⁹.*

Analizując naturę życia konsekrowanego, możemy wyróżnić następujące przymioty konsekracji: przede wszystkim decyzja wejścia na drogę życia konsekrowanego jest dobrowolna. *Osoba zakonna musi sobie zdawać sprawę z tej dobrowolności⁶⁰.*

Dalej, podjęta konsekracja zakonna jest całkowitym darem z siebie. *Tak więc życie konsekrowane nie polega jedynie na naśladowaniu Chrystusa całym sercem, na miłowaniu Go „bardziej niż ojca i matkę, bardziej niż syna i córkę” (por. Mt 10, 37) – tego bowiem domaga się od każdego ucznia; polega natomiast na przeżywaniu i wyrażaniu swej konsekracji przez poddanie Chrystusowi całej egzystencji, które upodabnia do Niego, i przez totalny wysiłek, który zapowiada – na miarę osiągalną w doczesności i zgodnie z różnymi charyzmatami – eschatologiczną doskonałość (VC, 16).*

Poświęcenie się Bogu jest darem bezwarunkowym. *Tak jak w autentycznej miłości. Miłość nie stawia warunków, miłość się daje. Składając swe śluby, osoba zakonna nie stawia warunków⁶¹.*

Wreszcie, podjęta raz decyzja potrzebuje nieustannego ponawiania tego daru z siebie. *Niech zakonnicy przez całe życie starają się troskliwie doskonalić tę kulturę duchową, naukową i techniczną, a przełożeni – w miarę możliwości – niechaj im dadzą do tego sposobność, zapewnią pomoc i czas (DZ, 18).*

Analizując natomiast współcześnie obowiązujące obrzędy liturgiczne konsekracji zakonnej, możemy mówić, iż *akcentują one zasadę i moc konsekracji zakonnej, tj. miłość doskonałą: wierną, całkowitą i wyłączną⁶².*

⁵⁸ Por. K. Szafraniec, *Konsekracja zakonna: sens i wartość*, „Collectanea Theologica” 54 (1984) 1, s. 39.

⁵⁹ D. Wider, *Dar życia zakonnego*, s. 109.

⁶⁰ Tamże, s. 41.

⁶¹ Tamże, s. 41.

⁶² Tamże, s. 43.

Istotnym momentem życia konsekrowanego jest fakt złożenia ślubów wobec wspólnoty Kościoła⁶³. *Osoby chcące poświęcić się Bogu zobowiązują się do praktykowania rad ewangelicznych przez tzw. profesję (łac. professio – wyznanie, przyrzeczenie), czyli śluby składane publicznie wobec przedstawicieli Kościoła⁶⁴. Termin profesja zakonna (łac. profiteri – jawnie wyznawać, publicznie ogłaszać) rozumiany jest w podwójnym aspekcie. Najpierw w znaczeniu szerszym – jako publiczna forma życia, przez którą objawia się własną wolę dążenia do doskonałości ewangelicznej⁶⁵, oraz w znaczeniu ścisłym jako – akt prawny, obejmujący cztery istotne elementy: 1° oddanie siebie instytucji (łac. traditio); 2° zobowiązanie się osoby publicznym ślubem do praktyki rad ewangelicznych; 3° konsekrację osoby, czyli odpowiedź wezwanego przez Boga na dar powołania, przyjętą przez kompetentnego przełożonego w imieniu Kościoła; 4° inkorporację osoby do konkretnego instytutu zakonnego⁶⁶.*

Kodeks Prawa Kanonicznego wymienia śluby czasowe: *profesja czasowa winna być składana na okres przewidziany we własnym prawie, nie krótszy niż trzy lata i nie dłuższy niż sześć lat (KPK, 655) oraz śluby wieczyste (por. KPK, 657). Istnieje także inny podział ślubów, wyróżniający ślub publiczny, gdy go przyjmuje w imieniu Kościoła uprawniony do tego przełożony; w innych wypadkach jest prywatny, uroczysty lub zwykły, osobowy, rzeczowy oraz mieszany (KPK, 1192). Jak podkreśla literatura duchowości zakonnej, śluby zakonne są wielką wartością, świadczą o pięknie ludzkiej duszy i szlachetności serca. Są wyrazem duchowości i miłości Bożej⁶⁷. Śluby zakonne składane we wspólnocie Kościoła stają się niejako momentem zaślubin (...) zawarciem przymierza miłości⁶⁸.*

W *Konstytucji dogmatycznej o Kościele „Lumen gentium”* czytamy, że Duch Święty powołuje do życia zakonnego niektórych chrześcijan, tak ze stanu świeckiego, jak i ze stanu duchowego (por. KK, 43). Powołanie, które odczytuje w sobie człowiek, i pójście za głosem Boga rozwija się na kolejnych etapach przygotowania do życia zakon-

⁶³ Por. *Obrzęd Ślubów Zakonnych, 2, Rytuał Rzymski*, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 94.

⁶⁴ K. Dębowska, *Życie konsekrowane, jego istota i aktualna sytuacja w Polsce*, w: *Leksykon zakonów w Polsce*, red. B. Łoziński, Lublin 1998, s. 13.

⁶⁵ M. Daniluk, dz. cyt., s. 301.

⁶⁶ M. Daniluk, dz. cyt., s. 302.

⁶⁷ S. Piórkowski, *Piękno i urok życia konsekrowanego*, Łódź 1999, s. 121.

⁶⁸ K. Szafranec, dz. cyt., s. 42.

nego i przy odpowiedniej formacji⁶⁹. Należy stwierdzić, że formacja zakonna w szerszym znaczeniu odbywa się przez całe życie. Zanim jednak zakonnik wejdzie na drogę formacji stałej, musi przejść formację podstawową. Wyróżniamy najpierw okres przed nowicjatem, *trwający sześć miesięcy lub dłużej, zwany postulatem. Ma on na celu zbadanie powołania kandydatów lub kandydatek, stopnia dojrzałości, która czyni ich zdolnymi do podjęcia obowiązków właściwych drodze życia zakonnego, a także sprawdzenie poziomu ich wiedzy religijnej. Postulat ułatwia kandydatom stopniowe przejście z życia świeckiego do życia prowadzonego w nowicjacie*⁷⁰. Następnym okresem jest czas nowicjatu, który kształtuje się, w zależności od instytutu, od roku do dwóch lat (por. KPK, 648). Istotną rolę odgrywa tutaj osoba mistrza nowicjatu, który zajmuje się nowicjuszami (por. KPK, 650). Wprowadza ich w ducha modlitwy, pracę nad sobą, a zwłaszcza w tematykę życia według rad ewangelicznych. Jest to również czas głębszego zżycia z instytutem, jego historią, a zwłaszcza z regułą, konstytucjami, zwyczajami i innymi zwyczajami życia (por. KPK, 652). Czas nowicjatu ma na celu dokładne rozpoznanie powołania, uformowanie umysłu i serca według ducha instytutu i przygotowanie do pierwszych ślubów zakonnych (por. KPK, 646)⁷¹. Kolejnym etapem jest juniorat, który trwa zwykle pięć lat, a poświęcony jest utwierdzeniu w obranej drodze oraz pogłębieniu wiedzy, często przez studia teologiczne, w zależności od charakteru i zadań zgromadzenia⁷².

Sobór Watykański II w swoim nauczaniu podkreśla także istotną rolę reguł i konstytucji, które wyznaczają odpowiednie kierunki posługi i życia wspólnot zakonnych. *Sposób życia, modlitwy i pracy powinien dobrze odpowiadać dzisiejszym możliwościom fizycznym i psychicznym członków, jak również – stosownie do wymogów charakteru każdego instytutu – potrzebom apostołskim, wymaganiom kultury, warunkom społecznym i ekonomicznym, i to wszędzie, a zwłaszcza na terenach misyjnych. Według tych samych kryteriów, należy również przebadać sposób rządzenia w instytutach. Dlatego też konstytucje, „dyrektoria”, zwyczajniki (libri usuum), modlitewniki, ceremoniały i tym podobne książki należy poddać odpowiedniej rewizji, a po usu-*

⁶⁹ Por. *Obrzęd Ślubów Zakonnych*, 3–6, *Rytuał Rzymski*, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 94.

⁷⁰ K. Dębowska, dz. cyt., s. 14.

⁷¹ Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Instrukcja: Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych*, 45, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 321.

⁷² Por. K. Dębowska, dz. cyt., s. 14.

nięciu przepisów przestarzałych dostosować do dokumentów wydanych przez ten święty Sobór (DZ, 3). Kodeks Prawa Kanonicznego zaznacza, iż dla zachowania sobie właściwego charakteru i celu każdy instytut powinien w swoich konstytucjach określić sposób realizowania rad ewangelicznych (por. KPK, 598 § 1). Jan Paweł II odnosząc się do tej kwestii, wzywa osoby konsekrowane do wierności charyzmatowi zgromadzenia (por. VC, 36) i przemyślenia na nowo Reguły, dzięki czemu osoby te znajdują pewne kryterium w poszukiwaniu właściwych form świadectwa, stosownie do potrzeb chwili, bez odchodzenia od pierwotnej inspiracji (VC, 37).

Naturę życia konsekrowanego określają także konkretne zadania i misja, jaką dane zgromadzenie zakonne ma do spełnienia. Ze względu na obszerność i ważność treści temu zagadnieniu poświęcimy osobną część tegoż artykułu.

Dziedziny aktywności apostołskiej

Kościół, jak naucza Sobór Watykański II, z *ustanowienia Bożego organizuje się i rządzi z godną podziwu różnaitością* (KK, 32), a wierni przez konsekrację chrzcielną i bierzmowanie uczestniczą w potrójnej misji Kościoła, stając się w ten sposób *uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego urzędu Chrystusowego* (KK, 31). Różnaitość i bogactwo posług w Kościele uwidacznia się zwłaszcza w życiu konsekrowanym. *Wszyscy zdajemy sobie sprawę, jakim bogactwem jest dla wspólnoty kościelnej dar życia konsekrowanego w całej różnorodności jego charyzmatów i instytucji. Razem dziękujemy Bogu za Zakony i Instytuty zakonne, kontemplacyjne lub prowadzące dzieła apostołskie, oraz za Stowarzyszenia życia apostołskiego, za Instytuty świeckie i za grupy osób konsekrowanych, jak również za tych wszystkich, którzy w ukryciu serce oddają się Bogu poprzez szczególną konsekrację* (VC, 2). Różne formy życia konsekrowanego ukazują pole działania i zaangażowanie w misję Kościoła, stając się pięknym darem dla Kościoła, cudownym i bujnym drzewem wyrosłym na roli Pańskiej, ku pożytkowi jego członków i budowaniu Ciała Chrystusowego (por. KK, 43; por. VC, 29). Należy w tym miejscu podkreślić szczególną rolę i moc działającego w Kościele Ducha Świętego, który swoim natchnieniem pobudza człowieka do pójścia za głosem Boga i pomnaża owoce życia według rad ewangelicznych w świecie (por. VC, 5). Sobór Watykański II swoim nauczaniem ukazał nowe horyzon-

ty, przedstawiające miejsce osób zakonnych i całości życia konsekrowanego w życiu i misji Kościoła⁷³.

Fundamentem dla podejmowanych rozważań na temat misji osób konsekrowanych w życiu i działalności Kościoła są słowa nauczania Jana Pawła II, który podkreśla, że *najważniejszym przejawem misji nie są (...) zewnętrzne dzieła, ale przede wszystkim uobecnianie w świecie samego Chrystusa przez osobiste świadectwo. Oto jest wezwanie i pierwszoplanowe zadanie życia konsekrowanego. Im bardziej upodabniamy się do Chrystusa, tym bardziej czynimy Go obecnym i działającym w świecie dla zbawienia ludzi* (VC, 72). Udział osób konsekrowanych w potrójnej misji Kościoła wyraża się zatem przede wszystkim w osobistym świadectwie przynależności do Chrystusa i życia według Jego nauki. Z ustanowienia Chrystusa Pana we wspólnocie Ludu Bożego każdy wypełnia powierzone jemu powołanie i uczestniczy w jednej zbawczej misji tejże wspólnoty. Jak naucza Jan Paweł II, misją osób konsekrowanych jest ukazywanie świętości Kościoła poprzez różne formy życia zakonników i zakonnicy oddanych kontemplacji czy też przez czynną posługę wśród chorych, ułomnych, grzeszników, dzieci, łączących wartości konsekracji i świeckości (por. VC, 32). Świadectwo życia, jakie wnoszą we wspólnotę Kościoła osoby konsekrowane, ściśle wiąże się z postawą radości. Jak często podkreśla się w opracowaniach, *radość konsekracji poprzez zakorzenienie w Duchu Świętym i swój współtwórczy charakter staje się – oprócz świętości – jednym z istotnych elementów profetycznego wymiaru życia konsekrowanego*⁷⁴.

Należy jednoznacznie zaznaczyć, że wszystkie formy życia zakonnego, które miały miejsce w wiekach minionych czy też są obecne dzisiaj, służą przede wszystkim i stają się widocznym znakiem jedności Kościoła. Od osób konsekrowanych oczekuje się, by byli prawdziwymi mistrzami komunii i by żyły jej duchowością, jako świadkowie i twórcy owej wizji komunii, która zgodnie z zamysłem Bożym stanowi zwieńczenie historii człowieka⁷⁵. Wołą Jezusa Chrystusa, wyrażoną w Modlitwie Arcykapłańskiej (por. J 17), było zjednoczenie wszystkich swoich uczniów w jednej Owczarni – Kościele. Przykład życia w jedności, w komunii uczniów, jaki ukazują zakonnicy, staje się

⁷³ Por. B. Secondin, *Obecny stan teologii życia konsekrowanego*, „Życie Katolickie” 3 (1994) 4–5, s. 14.

⁷⁴ J. Gocko, *Radość konsekracji – dar i zadanie osób konsekrowanych*, „Życie Katolickie” 38 (2002) 6, s. 58.

⁷⁵ Por. Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Dokument: Zakonnicy i promocja ludzka*, 24, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 185.

znakiem dla świata i przyciąga siłą, która prowadzi do wiary w Chrystusa. (...) W ten sposób owa komunია otwiera się na dzieło misyjne, więcej, sama staje się misją (CHL⁷⁶, 31). Na różnych płaszczyznach dokonuje się wypełnienie tej misji komunii, *kluczowym aspektem tej kościelnej komunii jest wierność umysłu i serca wobec nauczania Biskupów, którą wszystkie osoby konsekrowane powinny lojalnie realizować w życiu, dając o niej otwarcie świadectwo wobec Ludu Bożego; dotyczy to zwłaszcza osób zaangażowanych na polu badań teologicznych i nauczania, w dziedzinie wydawnictw, katechezy, środków społecznego przekazu (VC, 46)*⁷⁷.

Kolejnym istotnym darem dla Kościoła i zaangażowaniem w jego uświęcającą posługę staje się życie kontemplacyjne, duch modlitwy, który dominuje w braterskiej wspólnotce zakonnej⁷⁸. Kontemplacja Chrystusa i tajemnic Bożej miłości, w którą wprowadza osoby konsekrowane duch zakonny, staje się *źródłem natchnienia dla wszystkich powołań, z niej biorą początek – obok podstawowego daru Ducha Świętego – wszystkie dary, a zwłaszcza dar życia konsekrowanego (VC, 23)*.

Cała historia Kościoła naznaczona jest różnymi formami życia kontemplacyjnego, ascetycznego, praktykowanego na sposób pustelniczy lub wspólnotowy, przez dziewice, mężczyzn i wdowy, którzy bez reszty poświęcają się Bogu (por. VC, 7). *Członkowie instytutów oddanych kontemplacji (mnisi i mniszki) skupiają całe swoje życie i działanie wokół kontemplacji Boga. Łączą oni życie wewnętrzne z pracą, wysiłkiem ascezy osobistej z rozważaniem słowa Bożego, sprawowaniem liturgii i modlitwą*⁷⁹. Ta forma życia, naznaczona modlitwą i pokutą, odosobnieniem i milczeniem, stanowi *wyborną częśćkę w mistycznym Ciele Chrystusa (DZ, 7). Życie zakonne rodziło się pod wpływem głębszego spotkania z Bogiem, w przeżyciu religijnym, czyli z modlitwy. Zarazem było ono szukaniem Boga w samotności i kontemplacji*⁸⁰. Naśladowanie Chrystusa trwającego na modlitwie i ofiarze z czasu poświęconego Bogu stanowi istotny wymiar życia zakonnego i – jak podkreśla Paweł VI w motu proprio *Normy i przepisy wykonawcze do Dekretów Soboru Watykańskiego II* – *zaleca się Insty-*

⁷⁶ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Christifideles laici”*, 1989 (dalej: ChL).

⁷⁷ Por. B. Secondin, dz. cyt., s. 14.

⁷⁸ Por. Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Dokument: Wymiar kontemplacyjny życia zakonnego*, 1, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 192.

⁷⁹ K. Dębowska, dz. cyt., s. 15.

⁸⁰ D. Wider, *Dar życia zakonnego*, s. 64.

tutom zakonnym, by zamiast małego Oficjum odmawiały Liturgiczną Modlitwę Dnia albo w części, albo w całości, i by w ten sposób ściśle uczestniczyły w życiu liturgicznym Kościoła (...) oraz by zakonnicy głębiej i bardziej owocnie uczestniczyli w przynajświętszej Tajemnicy Eucharystii i w publicznej modlitwie Kościoła oraz by całe ich życie duchowe obfity przyjmowało pokarm, należy zamiast mnogości modlitw ustnych więcej zostawić miejsca na modlitwę myślną, z zachowaniem jednak pobożnych ćwiczeń, przyjętych powszechnie w Kościele i dołożeniem należytej troski, by pilnie pouczać zakonników o prowadzeniu życia duchowego⁸¹. Dopiero właściwe zintegrowanie modlitwy z pracą, z podejmowanymi czynnościami i posługami w ciągu dnia stanowi pełen obraz działalności apostołskiej na płaszczyźnie Kościoła⁸². Szczególnie we współczesnym zlaicyzowanym świecie potrzeba świadków, którzy przez modlitwy, życie duchowe, ascezę i ofiarowanie Bogu całego siebie podejmują duchowe zmagania, wprowadzając ludzi na drogę doskonałości i świętości, dzięki czemu jako wyraz czystej miłości, cenniejszej niż jakikolwiek czyn, życie kontemplacyjne okazuje się niezwykle skutecznym narzędziem apostołskim i misyjnym (VC, 59). Dla człowieka współczesnego życie duchowe preferowane przez wspólnoty zakonne stanowić może szkołę ewangelicznej duchowości, która przyciągać będzie nowe powołania oraz mobilizować do szukania absolutnych wartości (por. VC, 93). *Praktykując ascezę osobistą i wspólnotową, która oczyszcza i przemienia całe życie, osoby te przeciwstawiają się pokusie egocentryzmu i zmysłowości i dają świadectwo autentycznego poszukiwania Boga. (...) Dlatego osoby konsekrowane powinny wielkodusznie zapewnić wsparcie i duchowe przewodnictwo wszystkim, którzy zwracają się do nich, przynagleni tęsknotą za Bogiem i pragnieniem życia zgodnego z nakazami swojej wiary* (VC, 103).

Życie Kościoła opiera się i uwidacznia w świecie przez dzieła apostołskie. Na przełomie stuleci wielu mężczyzn i wiele kobiet starało się świadectwem swojego życia, słowem i czynem urzeczywistnić Ewangelię i ukazywać żywą obecność Jezusa Chrystusa (por. VC, 9), aby w ten sposób zaznaczyć swoją obecność w tej podstawowej dzia-

⁸¹ Paweł VI, *List Apostolski. Motu proprio „Normy i przepisy wykonawcze do Dekretów Soboru Watykańskiego II”*, 20–21, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 55.

⁸² Por. S. Rybicki, *Apostołskie powołanie zgromadzeń zakonnych*, w: *Powołanie do apostołstwa*, Poznań–Warszawa 1975, s. 171; por. Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Dokument: Wymiar kontemplacyjny życia zakonnego*, 5, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 194.

łalności Kościoła, zasadniczej i nigdy niekończącej (RM⁸³, 31). Tak powstała nowa forma życia zakonnego osób, które zgodnie ze swoim charyzmatem podejmują apostołską służbę dla dobra Ludu Bożego. Owocem jej jest zjednoczenie z Bogiem⁸⁴. *Należą do nich liczne wspólnoty zakonne męskie i żeńskie, oddające się działalności apostołskiej i misyjnej oraz wielorakim działom zrodzonym z chrześcijańskiej miłości*⁸⁵. Według Leonarda Boffa, *zakonnicy winni być świadkami Boga w świecie, ich ars combinatoria winna przekształcić ich w „sakrament Boga”, to znaczy w znak i narzędzie, w skuteczną przejrzystość. (...) To w świecie ubogich system ukazuje całą swoją przewrotność; to ten świat jest uprzywilejowanym miejscem dawania świadectwa i prawdziwego pójścia za Jezusem Chrystusem solidarnym z ubogimi*⁸⁶.

Misyjna działalność Kościoła, wyrażana w głoszeniu Ewangelii aż po krańce ziemi, stała się dla wielu wspólnot zakonnych priorytetowym zadaniem (por. KKK, 927). *Niezależnie bowiem od specyficznych charyzmatów tych Instytutów, które oddają się misji ad gentes lub prowadzą działalność w ścisłym sensie apostołską, można powiedzieć, że misyjność jest wpisana w samo serce każdej formy życia konsekrowanego* (VC, 25). Sobór Watykański II dużą część swego nauczania poświęcił misyjnej postudze Kościoła, a w niej w sposób szczególny zaznaczył misję, jaką spełnia na tej płaszczyźnie życie zakonne (por. KK, 44; 46). Życie konsekrowane staje się w prorockiej misji Kościoła znakiem, który wyraża prorockie świadectwo pierwszeństwa Boga i ewangelicznych wartości w życiu (por. KK, 44). W Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła podkreśla rolę zakonników i zakonnice w tworzeniu i rozwoju społeczności chrześcijańskiej (por. DA, 15), promocję życia zakonnego w młodych Kościołach w słowach: *Od chwili założenia Kościoła należy popierać życie zakonne, które pracy misyjnej daje nie tylko cenne i ze wszelkich miar potrzebne pomoce, lecz przez głębsze oddanie się Bogu, dokonane w Kościele, ukazuje też jasno i wyraża najgłębszą istotę powołania chrześcijańskiego* (DA, 18). W misji ewangelizacji nowych ludów i narodów Ojcowie soborowi zachęcają do budzenia zapału misyjnego wśród zakonników i zakonnice (por. DA, 20), a także pod-

⁸³ Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptoris Missio”*, 1990 (dalej: RM).

⁸⁴ Por. tamże, 6, s. 195.

⁸⁵ K. Dębowska, dz. cyt., s. 15.

⁸⁶ B. Secondin, dz. cyt., s. 16.

kreślają potrzebę szczególnej opieki nad zakonnymi powołaniami do misji (por. DA, 23), troskę o duchowość misjonarzy, ich formację (por. DA, 24; 26) i organizację działalności misyjnej wspólnot zakonnych (por. DA, 29–33). Misyjność życia zakonnego wyraża się zarówno w Instytutach, które oddane są wyłącznie życiu kontemplacyjnemu, bowiem *mają przez swoje modlitwy, pokutne uczynki i cierpienia ogromne znaczenie dla nawracania dusz* (DA, 40), zaś współpraca zakonów oddanych życiu czynnemu, czy to ściśle misyjnemu, czy też nie, oraz Instytutów świeckich może stanowić wielką pomoc dla Kościoła (por. DA, 40). Jan Paweł II zauważa, jak szczególnie rolę we współczesnym dziele ewangelizacji odegrać mogą Instytuty świeckie, które *przez swoją obecność w różnych dziedzinach życia typowych dla powołania świeckiego mogą też pełnić cenną posługę ewangelizacji środowisk i struktur, a także praw, które rządzą współżyciem społecznym. Mogą też dawać świadectwo o wartościach ewangelicznych wobec ludzi, którzy nie poznali jeszcze Jezusa* (VC, 78). Głoszenie Chrystusa i Jego Ewangelii na obszarach misyjnych dotyka również procesu inkulturacji i dialogu międzyreligijnego (por. *Ut unum sint*, 21). *Osoby konsekrowane winny przyjąć wyzwanie inkulturacji jako zachętę do owocnej współpracy z łaską w obcowaniu z różnymi kulturami* (VC, 79). W ten sposób wspólnoty życia zakonnego włączają się w misję jednoczenia wyznawców Chrystusa i dialog ekumeniczny (por. VC, 100–102)⁸⁷.

Ukazując udział zakonników i zakonnice w prorockiej misji Kościoła, należy zwrócić uwagę na możliwości działania na płaszczyźnie edukacji, kultury i środków społecznego przekazu⁸⁸. Papież Jan Paweł II w Adhortacji apostołskiej o życiu konsekrowanym nazywa te płaszczyzny współczesnymi areopagami. Kościół wypełniając misję powierzoną przez Chrystusa, wychowuje: (...) *w łonie Kościoła szczególne zadanie w tej dziedzinie mają do spełnienia osoby konsekrowane, które są powołane, aby na polu wychowawczym dawać radykalne świadectwo o dobrach Królestwa, dostępnych dla każdego człowieka oczekującego na ostateczne spotkanie z Panem w historii* (VC, 96). Całość przygotowania duchowego, poprzez doświadczenie darów Ducha Świętego, specjalną konsekrację, modlitwę i wstłu-

⁸⁷ Por. Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Instrukcja: Życie braterskie we wspólnocie*, 66, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 430.

⁸⁸ Por. IX Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne, Synod Biskupów, *Orędzie Ojców Synodu*, VI, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 440.

chiwanie się w słowo Boże oraz dzięki bogatemu dziedzictwu tradycji wychowawczych, sprawia, iż *osoby zakonne są w stanie prowadzić szczególnie owocną działalność edukacyjną, wnosząc ważny wkład w pracę innych wychowawców* (VC, 96). Istotną rolę odgrywają Instytuty zakonne, które poprzez swój charyzmat podejmują się zadania apostołatu wychowania, rozumianego jako tworzenie środowisk wychowawczych, szkół i innych instytucji. Dokument Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego pt. *Szkoła Katolicka* zwraca uwagę na niepokojącą praktykę, iż *niektóre instytuty zakonne – założone dla prowadzenia apostołatu wychowania – w następstwie przemian społecznych czy politycznych zaniechały pracy w szkole i zaangażowały się w inny rodzaj działalności*⁸⁹. W podobny sposób wraca Kongregacja do tej kwestii w dokumencie *Osoby konsekrowane i ich misja w szkole*, wzywając do odnowienia zaangażowania w środowisku wychowawczym⁹⁰.

Jan Paweł II nawiązując do historii Kościoła, bogatej w przykłady osób konsekrowanych, które doszły do świętości drogą pracy pedagogicznej, zachęca do podjęcia z nowym zapalem misji wychowania, tworzenia i prowadzenia z odpowiedzialnością, w duchu pełnej wierności Magisterium Kościoła, szkół wszelkich typów i stopni, nawet uniwersytetów i wyższych uczelni (por. VC, 96–97).

W misji głoszenia Dobrej Nowiny należy podkreślić także i przede wszystkim cały obszar katechizacji, w którym uczestniczą także osoby konsekrowane. Obowiązek katechizacji i nauczanie spoczywa na wszystkich wiernych, zaś w szczególny sposób na biskupach, kapłanach i wspólnotach zakonnych. Jan Paweł II nauczając o odpowiedzialności za katechizację, w sposób znaczący ujmuje wkład, jaki w tę dziedzinę wniosły przez wieki rodziny zakonne męskie i żeńskie, które poświęciły się chrześcijańskiemu nauczaniu dzieci i młodzieży. Jednocześnie Papież apeluje: *Teraz właśnie, gdy wzmacniają się więzy między osobami zakonnymi i Pasterzami, gdy pożądana jest aktywna obecność wspólnot zakonnych i ich członków w pasterskich zamierzeniach Kościołów lokalnych, wzywam usilnie Was – których konsekracja zakonna powinna uczynić jeszcze ochotniczejymi do posługi Kościołowi – abyście się przygotowali jak najpilniej do zadań katechetycznych, stosując się do różnych rodzajów powołania waszych*

⁸⁹ Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, *Szkoła Katolicka – La Scuola Cattolica*, 74 (1977), w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 131.

⁹⁰ Por. Kongregacja ds. Wychowania Katolickiego, *Osoby konsekrowane i ich misja w szkole*, 6, Poznań–Pallottinum 2003, s. 4–5; por. VC, 97.

instytutów i zleconych wam zadań, ale na każdym miejscu zatroskani o te sprawy. Oby wspólnoty zechciały poświęcić maksimum zdolności i możliwości szczytnemu dziełu katechizacji (CT⁹¹, 65; DOK⁹², 228). Wielkie zatroskanie bije z tego tekstu Ojca Świętego, co podkreśla jeszcze dobitniej, jak wielką nadzieję pokłada Kościół w działalności katechetycznej prowadzonej przez członków wspólnot zakonnych.

Innym wymiarem działalności apostołskiej osób konsekrowanych może stać się ewangelizacja kultury. Tak jak w wiekach wcześniejszych Instytuty życia zakonnego miały wpływ na kształtowanie i przekazywanie kultury, tak również dzisiaj osoby konsekrowane są powołane, aby poszukiwać metod głoszenia słowa Bożego najlepiej odpowiadających wymogom różnych grup ludzkich i licznych środowisk zawodowych, tak aby światło Chrystusa przeniknęło do wszystkich dziedzin ludzkiego życia, a zaczął zbawienia przemieniać od wewnątrz społeczeństwo, sprzyjając utrwaleniu się kultury przepełnionej wartościami ewangelicznymi (VC, 98). Działanie na polu kultury rozpoczyna się od osobistego pogłębiania wiedzy, horyzontów ludzkich pragnień i włączania się w czynną współpracę z ludźmi świeckimi. Poprzez taką aktywność dokonuje się poważna i skuteczna ewangelizacja środowiska kultury i ludzi kultury (por. VC, 98). *Dreńczy nas dzisiaj palące pytanie: w jaki sposób wprowadzić naukę Ewangelii we współczesną kulturę masową? Jak należy postępować na terenach, gdzie tworzy się nowa cywilizacja, kształtująca nowy typ człowieka, który nie uznaje potrzeby odkupienia. Wy wszyscy, powołani do zgłębienia tajemnicy zbawienia, rozumiecie, jak poważny obowiązek ciąży na was wobec tego rodzaju pytań i jakim bodźcem powinien on być dla waszej gorliwości apostołskiej. Drodzy zakonnicy i zakonnice, w zależności od metod działania, jakich Boże powołanie żąda od waszych Rodzin duchowych, powinniście uważnie śledzić potrzeby ludzi, ich problemy, ich poszukiwania; powinniście modlić się i działaniem świadczycy pośród nich o skuteczności Dobrej Nowiny miłości, sprawiedliwości i pokoju* (ET⁹³, 52).

Uczestnictwo w misji ewangelizacji kultury dotyka środków społecznego przekazu. Zgodnie z zaleceniami soborowego Dekretu o środkach społecznego przekazywania myśli, powstała *Instruk-*

⁹¹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Catechesi Tradendae”*, 1978 (dalej: CT).

⁹² Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium Ogólne o Katechizacji*, 1997 (dalej: DOK).

⁹³ Paweł VI, *Adhortacja apostołska „Evangelica testificatio”*, 1971 (dalej: ET).

cja duszpasterska o środkach społecznego przekazu, która wskazuje na istotną rolę instytutów zakonnych w dziedzinie ewangelizacji przez środki społecznego przekazu (por. IM⁹⁴, 22). Instytuty zaś założone specjalnie dla społecznego przekazywania myśli powinny nawiązać ścisłą współpracę tak między sobą, jak też z urzędami diecezjalnymi, krajowymi, regionalnymi i kontynentalnymi – celem opracowania i realizacji wspólnych programów duszpasterskich w tej materii. Te naczelne urzędy narodowe, o których uprzednio była mowa, i urzędy centralne instytutów zakonnych będą wspierać międzynarodowe instytucje katolickie utworzone do spraw prasy (UCIP – Międzynarodowe Stowarzyszenie Prasy Katolickiej), kina (OCIC – Międzynarodowe Katolickie Biuro Kinematografii), radia i telewizji (UNDA – Międzynarodowe Katolickie Stowarzyszenie ds. Radia i Telewizji), których statuty zostały zatwierdzone przez Stolicę Apostolską⁹⁵. Kościół w swoim nauczaniu zachęca wspólnoty życia konsekrowanego do włączenia się w wykorzystanie współczesnych mediów. Przede wszystkim zaś osoby konsekrowane, a zwłaszcza członkowie Instytutów świeckich, niech włączą się aktywnie – w miarę potrzeb duszpasterskich – w religijną formację osób kierujących publicznymi i prywatnymi środkami przekazu oraz ich pracowników, tak aby z jednej strony zapobiegać szkodom powodowanym przez niewłaściwe ich używanie, a z drugiej przyczynić się do podnoszenia poziomu programów przez treści zgodne z prawem moralnym i bogate w wartości humanistyczne i chrześcijańskie (VC, 99).

Ukazując różne płaszczyzny uczestnictwa osób konsekrowanych w misji Kościoła, należy wreszcie zwrócić uwagę na zaangażowanie wielu Instytutów zakonnych, Instytutów świeckich, Kleryckich Instytutów Świeckich, Instytutów mieszanych i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego służbie ubogim i sprawiedliwości społecznej. *Jakże wiele Instytutów poświęca się wychowaniu, kształceniu i formacji zawodowej, pomagając młodym – i nie tylko młodym – by stawali się twórcami własnej przyszłości! Ileż osób konsekrowanych nie szczeni sił, służąc maluczkim tego świata! Jak wiele z nich stara się tak formować przyszłych wychowawców i ludzi odpowiedzialnych za życie społeczne, aby dążyli do likwidacji struktur ucisku i popierali formy soli-*

⁹⁴ Sobór Watykański II, *Dekret o środkach społecznego przekazywania myśli „Inter mirifica”*, 1963 (dalej: IM).

⁹⁵ Papińska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu „Communio et Progressio”*, 177–178, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 107–108.

darności służące ubogim! Walczą z głodem i jego przyczynami, pobudzają działalność wolontariatu i organizacji humanitarnych, uwrażliwiają instytucje publiczne i prywatne na potrzebę sprawiedliwego rozdziału pomocy międzynarodowej (VC, 89).

Posługa ubogim tego świata jest odpowiedzią na podjęte śluby rad ewangelicznych, a jednocześnie rozwija ona przestrzeń wypełnienia Chrystusowych Błogosławieństw, poprzez wypełnienie których uświęca się człowiek i świat (por. VC, 90; RD⁹⁶, 12). Sobór Watykański II przypomina, że do istoty instytutów oddających się posłudze apostołskiej należy działalność apostołska i dobroczynna (por. DZ, 8; KK, 46). Podstawową cechą tej działalności będzie ewangelizacja przez dawanie dobrego świadectwa swojej pracy, zaangażowania w posługę na rzecz różnych grup społecznych i poszczególnych osób⁹⁷. Naśladowanie Chrystusa ubogiego prowadzi do solidarności z ubogimi, chorymi i cierpiącymi tego świata, co wymaga zredukowania nierówności między własnym i ich sposobem życia, aby posługując w pokorze, nie ukazywać przewagi ekonomicznej, społecznej, cywilizacyjnej czy duchowej⁹⁸. Tak rozumiana posługa miłosierdzia staje się dla osoby konsekrowanej wejściem na drogę upodobnienia do Chrystusa cierpiącego i zbliżenia do tajemnicy krzyża, który dotyka człowieka cierpiącego i ma stać się także doświadczeniem osoby zakonnej⁹⁹. Niezastąpioną dla Kościoła i świata jest zatem pomoc i dar życia konsekrowanego na płaszczyźnie posługi chorym i doświadczonym w różny sposób przez los.

Kościół w swoim nauczaniu bardzo często podkreśla, iż rodzina współczesna jest drogą Kościoła, dlatego tak istotne jest rozwinięcie odpowiedniego duszpasterstwa i służby na rzecz rodziny. To zadanie, jako jedno z pierwszorzędnych, spełniają szczególnie wspólnoty życia zakonnego, będąc świadkami uniwersalnej miłości (por. FC¹⁰⁰, 74). *Czynią to, otaczając szczególną troską dzieci, zwłaszcza opuszczone, niechciane, osieroczone, ubogie czy upośledzone; odwiedzając rodziny i opiekując się chorymi; utrzymując stosunki, oparte na szacunku i miłości z rodzinami niepełnymi, z rodzina-*

⁹⁶ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Redemptionis donum”*, 1984 (dalej: RD).

⁹⁷ Por. Kongregacja Zakonów i Instytutów Świeckich, *Instrukcja: Istotne elementy nauczania Kościoła na temat życia konsekrowanego w zastosowaniu do instytutów oddających się pracy apostołskiej „Essential elements”*, 32–37, w: *Życie konsekrowane w dokumentach...*, s. 237–239.

⁹⁸ Por. S. Rybicki, dz. cyt., s. 166.

⁹⁹ Por. S. Piórkowski, dz. cyt., s. 188.

¹⁰⁰ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Familiaris consortio”*, 1987 (dalej: FC).

mi będącymi w trudnościach lub rozbitymi; ofiarując swoją pracę wychowawczą i poradnictwo w przygotowaniu młodych do małżeństwa oraz pomagając małżonkom w przygotowaniu ich do odpowiedzialnego rodzicielstwa; otwierając ze szczerością i serdeczną gościnnością drzwi swoich domów, aby rodziny jako członkowie większej rodziny Bożej mogły tam odnaleźć odczucie Boga, smak modlitwy i skupienia, konkretny przykład życia w miłości i radości braterskiej (FC, 74). Właściwe sobie aktywne duszpasterstwo rodzin owocuje, przede wszystkim w odniesieniu do życia zakonnego, budzeniem nowych powołań. Kościół zaś, jako wspólnota ludzi pielgrzymujących do Królestwa Bożego pod przewodnictwem duchownych, z wielką troską podejmuje duszpasterstwo powołaniowe, aby nie zabrakło siewców Bożego słowa. W tym zadaniu uczestniczą także Instytuty życia zakonnego, które poprzez świadectwo życia radami ewangelicznymi i charyzmatem reguły zakonnej wypełniają polecenie Chrystusa Pana, aby stawać się zaczynem, solą i światłem dla świata (por. VC, 64).

Summary

The Dignity and Identity of the Consecrated Life in the Church and the World

Upon coming to earth, Jesus Christ, the Son of God, revealed the loving countenance of the Heavenly Father. God's love towards human beings is particularly visible in Christ's Voice calling people to follow Him. Like the Apostles, who were the first to hear the voice of vocation and follow it, throughout the centuries of the Church history numerous men and women have dedicated their lives solely to the service of God and people.

By taking the path of the evangelical counsels, thus vowing chastity, poverty and obedience, the enormous numbers of Christ's disciples form part of those who, as Jesus of Nazareth expressly stated, *have made themselves eunuchs for the kingdom of heaven's sake (Mt 19:12)*. Careful examination of the history of the Church reveals that, as John Paul II taught, *the Consecrated Life, deeply rooted in the example and teaching of Christ the Lord, is a gift of God the Father to his Church through the Holy Spirit (Vita Consecrata, 1)*. A person who accepts the immense gift of God's love with help from the Holy Spirit is able to comprehend its value and to accept the responsibilities resulting from the gift.

In this manner, by following God's vocation, such a person becomes involved in the mission of the Church.

The article aims at demonstrating the dignity and identity of the consecrated life in the contemporary Church and the world. The concept and essence of consecration will be explained here, as will the idea of special consecration which takes place in the life of a person that professes the evangelical counsels. In this way, monastic people lead a particular life and fulfill their apostolic mission defined by the order's charisma.